

Investigating the relationship between support, religiosity and family control with family harms of cyberspace (in female students of Arak city)

Seyed Ahmad Mir Mohamad Tabar , Assistant Professor, Department of Sociology, Arak University, Iran. Email: a-mirmohamadtabar@araku.ac.ir (Corresponding Author)

Mojtaba Mohammadi Jalali Farahani , Assistant professor counseling department, Farhangian university, Tehran, Iran. Email: m.mohamadjalali@cfu.ac.ir

ABSTRACT

Introduction: Today, modern information and communication technologies occupy most of students' time, and due to its wide spread and unknown nature, it has caused many social damages to students' behavior. Students are one of the groups that are affected by the harms of cyber space, and the intensity of this influence is probably more than other people. Most parents are unaware of this issue and think that their children go to the Internet to find out about the latest games and books. In addition to cyberspace addiction, academic failure, fatigue and depression, feelings of loneliness, lack of security, identity crises, sexual deviations, reduction of social interactions, tendency to roam the internet and as a result the appearance of cyber violations are among the most important risks that students face. The purpose of the present research was to examine the family harms of cyberspace in female students of the first secondary school in Arak city.

Methodology: The study was conducted as a survey and a researcher-made questionnaire was used to collect data. The statistical population of this research was 11,602 female students of the first secondary school in Arak city. Using Cochran's formula, the sample size was calculated equal to 371 people, after discarding incomplete questionnaires, 365 questionnaires were analyzed. The sampling method is cluster and stratified random. In this way, first the statistical population of first secondary students was divided into three categories of seventh, eighth and ninth grade students. To randomly access the students, first the districts and then the four first secondary girls' schools of Arak city were selected by cluster sampling, and then from within these schools, students of the seventh, eighth and ninth grades were selected using cluster sampling. Information was collected.

Research findings: The results show that the most family harms of cyberspace are at a low level with 52.3%. After that, the average amount of this damage is 29.3%. The average of the dimension of family damage is 2.25 out of 5, which indicates that the amount of family damage is low. The average variables of social support, religiosity and family control are 3.44, 3.66 and 3.08 respectively and are in the average range. The variable of family harms of cyberspace has an inverse and significant relationship with the variables of social support, religiosity, and family control and super-

vision. This means that with the increase of variables of social support, control and supervision of family and religiosity, the variable of family harms of cyberspace decreases. The results of the multivariable regression model of family harms of cyberspace show that the multiple correlation (R) is equal to 42%, which indicates that the variables of social support, religiosity and family control and supervision are simultaneously 42% have a relationship with family harms of cyberspace. The coefficient of determination (R²) is calculated as 18%. This means that about 18% of the changes in family harms of cyberspace are explained by independent variables. The standard effect coefficients in this study show that the strongest predictors of family harms of cyberspace variables are religiosity (beta=-0.21), social support (beta=-0.20) and family control and supervision (beta= are -0.19).

Conclusion: One of the hypotheses of the research indicates that there is a relationship between social support and family harms of cyberspace in female first secondary school students, which was confirmed by the findings of the research. The theoretical approach of social support in connection with social solidarity has a history as old as classical sociology. By proposing the concept of social solidarity, Durkheim indirectly pays attention to social support as a product of social relations. Although, for the first time, he discussed the influence of the network of social relations and the support resulting from this network in pathology. But social support has received less attention in social pathology analysis. Social support is defined as the amount of love, companionship and attention of family members, friends and other people. Some consider social support to be a social reality and some consider it to be a result of individual perception.

Another hypothesis of the research shows that there is a relationship between parental control and family harms of cyberspace in first secondary school girls, and the results of this research confirm the mentioned hypotheses. Hirschi believes that the four main elements that connect the individual and society include: dependence on society, commitment, engagement (participation in social activities), belief and believing in social rules. Therefore, if moral standards are internalized in the individual and people have close ties with society, they intentionally limit their tendency to commit delinquent behaviors. Attachment is the first element of Hirschi's social bond and is defined as the emotional bond of people with important others such as family, friends, religion and close relatives. So, the higher the person's connection with the family, the less deviant behaviors such as injuries related to cyber space.

One of the hypotheses of the research indicates that there is a relationship between religiosity and family harms of cyberspace in first secondary female students, and the results of this research confirm the mentioned hypotheses. Hirschi claims that the existence of connection with religion and... has a significant relationship with life satisfaction, acquiring knowledge and academic success, self-esteem and peace of mind. Also, the lack of connection with religion, etc., has a significant relationship with people's deviance and the risk of mental illnesses in the long term. Hirschi states that people who have strong links with society are less inclined to deviate from society's norms; Because they have internalized and accepted the norms of the society.

Keywords

family harms of cyberspace, female students, family control, social support, religiosity.

بررسی رابطه حمایت، دینداری و کنترل خانواده با آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دختر شهر اراک)

سیداحمد میرمحمدتبار^۱، مجتبی محمدی جلالی فراهانی^۲

چکیده

خانواده یکی از نهادهای اصلی و مهم در جامعه است که با گسترش فضای مجازی درگیر تغییرات و آسیب‌های جدی شده است. هدف از تحقیق حاضر بررسی آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر اراک بوده است. برای بررسی موضوع از روش پیمایش استفاده شد. جامعه آماری تحقیق، دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر اراک بودند که ۳۶۵ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی طبقه‌ای و خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این بخش پرسشنامه بود. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که میانگین متغیر آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی در حد ۲/۲۹ از ۵ می‌باشد که در حد متوسط قرار دارد. متغیر آسیب‌های فضای مجازی با متغیرهای دینداری، حمایت اجتماعی و کنترل خانواده رابطه منفی و معنادار دارد. قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های متغیر آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی به ترتیب متغیرهای، دینداری (بتا=۰/۲۱-)، حمایت اجتماعی (بتا=۰/۲۰-) و کنترل خانواده (بتا=۰/۱۹-) می‌باشند.

واژگان کلیدی

آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی، دانش‌آموزان دختر، نظارت خانواده، حمایت اجتماعی، دینداری.

مقدمه

فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی مرتبط با آن، پایگاه‌ها یا مجموعه‌ای از پایگاه‌هایی هستند که امکاناتی را فراهم می‌کنند تا کاربران بتوانند علایق، افکار و فعالیت‌های خود را با دیگران به اشتراک بگذارند و دیگران نیز بتوانند این افکار و فعالیت‌ها را با آن‌ها به اشتراک بگذارند (Arnicka, 2017). پیدایش و توسعه فضای مجازی که عموماً در دهه اخیر اتفاق افتاده است، تحولات عظیمی در جوامع بشری ایجاد کرده و بسیاری از ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی را تغییر داده است. طبیعتاً چنین دگرگونی‌ها و تغییراتی مسائل اجتماعی، فردی، اخلاقی و فرهنگی جدیدی را ایجاد کرده است که در دوران قبل از ظهور و توسعه فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی مرتبط با آن وجود نداشت (محمودی، مزیدی و اسلام‌آبادی، ۲۰۲۳).

استفاده از فضای مجازی به‌ویژه در مورد نوجوانانی که عموماً سواد رسانه‌ای زیادی ندارند، می‌تواند عواقب ناگواری داشته باشد. نوجوانان عموماً وارد فضای مجازی شده و به‌صورت احساسی و بدون در نظر گرفتن مفاهیم منطقی مصرف رسانه‌ای از آن استفاده می‌کنند. مسلم است که نوجوانان هنوز به درک و تجربه روشنی از نوع روابط و ارتباطات موجود در این فضا دست نیافته‌اند و تضادها را به‌صورت واقعی احساس نمی‌کنند (Lai & Kwan, 2017). مشکل زمانی برجسته‌تر می‌شود که جامعه هدف نوجوانانی باشند که اساساً اطلاعات زیادی در مورد فضای مجازی و اینترنت ندارند و سواد رسانه‌ای آن‌ها خیلی ضعیف است (Akram & Kumar, 2017). به همین دلیل، نوجوانان ظرفیت بالایی برای آسیب‌پذیری اجتماعی دارند و ممکن است هر لحظه آسیب‌های مختلفی را تجربه کنند (Kelleci & Inal, 2010). آن‌ها تجربه زیادی در این زمینه ندارند و به همین دلیل ممکن است آسیب‌های اجتماعی تجربه‌شده توسط آن‌ها انباشته شود و در نهایت به دلیل استفاده از اینترنت با مجموعه مفصلی از آسیب‌های اجتماعی در نوجوانان مواجه خواهیم شد (شهابی عنبران، جعفری، هاشمی و سلطانی فر، ۱۴۰۲).

از سوی دیگر، به‌روز بودن و مهارت بیشتر نوجوانان، آن‌ها را در استفاده از قابلیت‌های جدید رسانه‌ای پیشگام ساخته است (Cobley & Schulz, 2013). در میان نوجوانان، شبکه‌های اجتماعی مجازی روش اصلی ارتباط آن‌ها برای حفظ روابط و شراکت دوستانه، خانوادگی و تحصیلی است (Heiberger & Harper, 2008). بر این اساس قطعاً آسیب‌های بیشتری به این دسته از افراد جامعه وارد خواهد شد.

به طوری که استفاده بیش از حد از اینترنت و ماندن در این شبکه‌های مجازی اعتیاد تلقی می‌شود که می‌تواند منجر به آسیب‌های شدید روانی و اجتماعی شود (Smahel, Brown & Blinka, 2012). مواجهه با نوجوانان با بلوغ اخلاقی-اجتماعی، آن‌ها را بیشتر در معرض بلوغ زودرس (به دلیل تماشای محتوای نامناسب برای محدوده سنی) و بحران هویت (به دلیل نآشنایی با مهارت‌های ارتباطی و اخلاقی) قرار می‌دهد. این مشکل به حدی است که برخی از نظریه‌پردازان اجتماعی از آن به عنوان اعتیاد به فضای مجازی یاد می‌کنند (Bryant & Oliver, 2009).

نوجوانان دانش‌آموز و کاربران فضای مجازی در شهر اراک نیز از این امر مستثنا نیستند و هم‌سو با سایر جوانان ایرانی تحت تأثیر فضای مجازی قرار دارند. طی چند سال گذشته درباره فضای مجازی تحقیقات متعددی در کشور انجام شده است. یافته‌های برخی از پژوهش‌های صورت گرفته بیانگر آن است که یکی از عوامل مؤثر بر تخطی افراد از هنجارها و ارزش‌های سنتی و گرایش به انحرافات و جرائم اجتماعی در جامعه ایران، افزایش استفاده از فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی است (دعاگویان و حبیب‌زاده ملکی، ۱۳۹۲؛ سپهری، ۱۳۹۳؛ رسول‌زاده اقدم، میرمحمدتبار، افشار و عدلی‌پور، ۱۳۹۴). از قرائن و شواهد چنین برمی‌آید که بر اثر نفوذ و گسترش شبکه‌های اجتماعی مجازی و همچنین افزایش ضریب نفوذ اینترنت در جامعه، بخش قابل توجهی از قشر نوجوان و جوان جامعه تحت تأثیر حجم‌های تبلیغاتی و برنامه‌های این رسانه‌ها قرار می‌گیرند. این حجم‌ها بر انسجام و نظم اجتماعی و همچنین حاکمیت فرهنگ دینی و مذهبی در میان خانواده‌ها و جامعه تأثیر می‌گذارد و تعلق خاطر نسل‌های جدید به ارزش‌ها، هنجارها، باورها و سنت‌های جامعه کاهش می‌یابد (قاسمی، میرمحمدتبار و عدلی‌پور، ۱۳۹۲: ۵۴). یافته‌های پژوهش‌های انجام‌شده نگرانی‌ها و مسائلی را در زمینه تضعیف ارزش‌ها و تعاملات خانوادگی، تضعیف احساس امنیت، تضعیف سبک زندگی دینی، تضعیف هویت اجتماعی و فرهنگی، افزایش جرائم سایبری، افزایش اعتیاد مجازی و ... در بین مسئولین و خانواده‌ها به وجود آورده است. در جامعه امروز، گرایش به دنیای مجازی و استفاده از آن چنان رایج شده است که بیشتر خانواده‌ها و اعضای آن، رایانه شخصی، تلفن‌های همراه هوشمند و تبلت دارند و اعضای خانواده بخش زیادی از وقت خود را در استفاده از دنیای مجازی سپری می‌کنند، چه‌بسا ساعت‌ها والدین و یا فرزند در منزل حضور فیزیکی دارند، ولی حضور وجودی ندارند، فرد رو به نمایشگر کامپیوتر و تلفن همراه و پشت به اعضای خانواده مشغول کار با آن است. این موضوع باعث

کاهش تعاملات افراد با یکدیگر شده و احساس مسئولیت و دل‌بستگی بین اعضای یک خانواده را کم‌رنگ می‌کند. درحالی‌که باهم بودن و حضور افراد در کنار یکدیگر موجب همبستگی و پیوستگی یک خانواده می‌شود. از این رو وقتی فردی وارد فضای مجازی شد، فرصت تعامل با دیگران به‌ویژه خانواده را از دست می‌دهد. در واقع، استفاده از فضای مجازی فعالیتی زمان‌بر است که مدت تعامل افراد خانواده با یکدیگر را کاهش می‌دهد (احمدی، عدلی‌پور، میرمحمد تبار و ابوترابی، ۱۳۹۴: ۱۰۸). شهر اراک نیز مانند سایر کلان‌شهرهای ایران شاهد گسترش تغییرات متعددی در حوزه‌های گوناگون زندگی روزمره است که بخش زیادی از آن تحت تأثیر جریان توسعه و نوسازی شکل گرفته است. در شهر اراک، عواملی همچون صنعتی شدن، توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات و فرآورده‌های فرهنگی و استفاده روزافزون از وسایل ارتباطی جدید، زندگی مادی و فرهنگی افراد را دگرگون ساخته است. نتایج برخی تحقیقات هم‌نشان می‌دهد که برخی عوامل فوق‌الذکر منجر به کاهش کنترل‌های رسمی و غیررسمی و افزایش آسیب‌های اجتماعی در شهر اراک شده است. مطابق گزارش مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری (۱۳۹۵) در شهر اراک حاشیه‌نشینی، کمبود امکانات فراغتی و گذران اوقات فراغت برای جوانان و نوجوانان، سرمایه اجتماعی و هویت اجتماعی کمتر از متوسط کشوری وجود دارد که این مشکلات، مدیریت آسیب‌های اجتماعی را با مشکل مواجه کرده است.

میرمحمدتبار (۱۴۰۲) در بررسی آسیب‌های اجتماعی اقشار مختلف در شهر اراک به این نتیجه رسید که قشر دانش‌آموز، درگیری بیشتری با برخی آسیب‌های اجتماعی مرتبط با خانواده (خشونت خانگی و روابط خارج از ازدواج با جنس مخالف) نسبت به اقشار دیگر دارند.

نتایج مطالعه کیفی محمدی جلالی، میرمحمدتبار و عدلی‌پور (۱۴۰۳) بر روی دانش‌آموزان شهر اراک نشان می‌دهد که استفاده از فضای مجازی باعث بروز مشکلاتی مثل فاصله و شکاف نسلی بین والدین و فرزندان، کاهش تعاملات و بالا رفتن تنش بین آنها می‌شود. البته یافته‌های برخی تحقیقات دیگر (یعقوبی، یوسفی و امین‌زاده، ۱۳۹۸؛ امیری و موسوی، ۱۳۹۶؛ رهبر، نیک قدم حجتی و سلیمانی روزبهانی، ۱۳۹۴) نشان می‌دهند متغیرهایی مثل حمایت اجتماعی، کنترل خانواده می‌تواند بر آسیب‌های فضای مجازی تأثیر منفی داشته باشد.

دانش‌آموزان نیز از جمله گروه‌هایی هستند که تحت تأثیر آسیب‌های فضای

مجازی قرار دارند و احتمالاً شدت این تأثیرپذیری بیشتر از سایر افراد نیز باشد؛ اما اغلب والدین از این موضوع بی‌اطلاع بوده و گمان می‌کنند فرزندانشان برای اطلاع از جدیدترین بازی‌ها و کتاب‌ها به اینترنت مراجعه می‌کنند. علاوه بر اعتیاد به فضای مجازی، افت تحصیلی، خستگی و افسردگی، احساس تنهایی، عدم امنیت، بحران‌های هویتی، انحرافات جنسی، کاهش تعاملات اجتماعی، تمایل به پرسه زنی‌های اینترنتی و در نتیجه ظهور تخلفات سایبری از مهم‌ترین مخاطراتی است که دانش‌آموزان عصر حاضر را تهدید می‌نماید (بهداروند و مرداسی، ۱۳۹۱). این در حالی است که دانش‌آموزان هر جامعه‌ای به‌عنوان سرمایه انسانی و یکی از ارکان توسعه‌یافتگی جوامع محسوب می‌شوند که اگر به‌درستی تربیت و جامعه‌پذیر نشوند، سلامت اجتماعی جامعه در معرض تهدید قرار خواهد گرفت. رفتارهای نابهنجار سبب می‌شود سرمایه اجتماعی (انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی) با چالش روبه‌رو شود و موجب هدر رفت سرمایه انسانی گردد. هر جامعه‌ای متناسب با شرایط خود، با انواعی از انحرافات و مشکلات (همچون افزایش جرائم سایبری) روبه‌روست که تأثیرات مخربی روی فرآیند رشد و توسعه آن جامعه دارد. شناخت چنین عواملی می‌تواند مسیر حرکت جامعه را به‌سوی رشد و توسعه هموار سازد. با توجه به اهمیت موضوع این تحقیق درصدد بررسی تأثیر حمایت اجتماعی و پیوند با مذهب و خانواده بر آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر اراک است. دلیل انتخاب دختران استفاده بیشتر آن‌ها، نسبت به پسران، از فضای مجازی بوده است. شبکه فناوری اطلاعات ایران براساس آمار منتشر شده از سوی کارشناسان، بیشترین استفاده زنان و دختران از اینترنت، حضور آنان در چت‌روم‌ها و چت‌کردن می‌باشد. همچنین گفته می‌شود ۶۲ درصد دختران ایرانی به‌طور متوسط ۱۱ ساعت در هفته چت کرده و حداقل ۳۰ درصد از آن‌ها بیش از ۲۰ ساعت در هفته مشغول چت کردن و دوست‌یابی هستند (افشار، میرمحمدتبار، پیرحیاتی و اقبالی، ۱۳۹۵: ۱۳۸)؛ اما واقعیت این است که حضور زنان و دختران ایرانی در دنیای مجازی تنها به چت کردن محدود نمی‌شود. در واقع، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث به وجود آمدن فضای عمومی جدیدی شده‌اند که زنان مانند اقشار دیگر جامعه امکان بحث در مورد مسائل مختلف را با افراد گوناگون می‌یابند و این امر نیز به‌نوبه خود باعث به وجود آمدن تغییراتی در سبک زندگی و هویت آن‌ها می‌شود. دلیل انتخاب دانش‌آموزان متوسطه اول شهر اراک این است که بعد از مشخص شدن مهم‌ترین آسیب‌های فضای

مجازی و دلایل مؤثر بر آن، حداقل سه و حداکثر پنج سال دیگر دانش‌آموز در اختیار دستگاه تعلیم و تربیت می‌باشند و می‌توان راهکارهایی را برای بهبود وضعیت را بر روی آن‌ها اجرا کرد.

پیشینه پژوهش

در این قسمت به بررسی آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان و نوجوانان پرداخته می‌شود و تأثیر برخی متغیرها مؤثر بر آن مثل دینداری و کنترل خانواده مرور شده است. در یک دسته‌بندی کلی می‌توان پیامدها و تأثیرات فضای مجازی در سه بخش پیامدهای صرفاً منفی، صرفاً مثبت و مثبت و منفی هم‌زمان قرار دارد که در ادامه بدان پرداخته خواهد شد.

در دسته اول فضای مجازی بیشتر دارای پیامدهای منفی است و تأثیر منفی بر متغیرهای اجتماعی و فرهنگی دارد. برای مثال، یافته‌های سیف درخشنده، عطادخت، حاجلو و میکاییلی (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای با عنوان «مدل‌یابی گرایش دانش‌آموزان به فضای مجازی بر مبنای عوامل فردی، زمینه‌ای و محیطی: ارزیابی پیامدهای روان‌شناختی آن»، بیانگر آن است که گستردگی اینترنت، دسترسی راحت، ارزان و کم‌هزینه بودن و همچنین محتوای سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی، احساس تنهایی و تعامل با دیگران از جمله عوامل گرایش به فضای مجازی هستند و تأثیر زیاد آن بر اعتیاد به اینترنت، خشونت، انزوای اجتماع، اضطراب و افسردگی بیانگر آن است که گرایش به فضای مجازی بیشتر از چه منابعی سرچشمه گرفته و چقدر در بروز و یا تشدید اختلال‌های روانی افراد می‌توانند مؤثر باشند. یافته‌های پژوهش مسعودنیا (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای با عنوان «تأثیر وابستگی به فضای سایبر بر انزوای اجتماعی دانش‌آموزان دبیرستانی»، بیانگر آن است که وابستگی به فضای سایبراز عوامل خطر عمده برای انزوای اجتماعی در میان دانش‌آموزان دبیرستانی است و خطر انزوای اجتماعی در نوجوانان را افزایش می‌دهد.

نتایج گنجی، نیازی و ملک‌پور شهرکی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر اعتیاد به فناوری‌های نوین ارتباطی بر ازهم‌گسیختگی خانوادگی در شهرکرد»، حاکی از آن است که بین اعتیاد به فناوری‌های نوین ارتباطی و تمایل به ارتباط دوستی و جنسی خارج از چارچوب خانواده، گرایش به غرب، تضعیف ارزش‌ها و کاهش دینداری، افزایش احساس بیگانگی اجتماعی و بی‌هویتی در جامعه، رابطه مستقیم وجود دارد. یافته‌های قاسمی و همکارانش (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای تحت عنوان «تبیین جامعه‌شناختی تأثیر

رسانه‌های خارجی بر کجروی فرهنگی دانش‌آموزان دبیرستانی شهر فریدونکنار»، بیانگر آن است که بین پیوند با مذهب و خانواده و استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنت با کجروی فرهنگی رابطه معنادار مثبتی وجود دارد. به‌طوری که با افزایش استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنت میزان کجروی فرهنگی دانش‌آموزان افزایش و با افزایش پیوند با مذهب و خانواده این کجروی کاهش می‌یابد. یافته‌های پژوهش تادپاتریکار^۱ و همکارانش (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای با عنوان «تأثیر استفاده از فناوری بر الگوهای ارتباطی و کارکردی خانواده»، بیانگر آن است که قرار گرفتن در معرض فناوری تأثیر قابل توجهی بر قطع ارتباط با اعضای خانواده دارد. استفاده از فناوری بر اوقات فراغت خانواده، پیوندهای خانواده و ارتباطات خانوادگی تأثیر می‌گذارد. یافته‌های رحمان و آدین^۲ (۲۰۱۷) در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر جهانی‌شدن بر ارزش‌های خانواده»، بیانگر آن است که جهانی‌شدن از طریق رسانه‌های نوین، اندیشه‌های نولیبرالیستی و توسعه اقتصادی در حال نابودی ارزش‌های خانوادگی سنتی کشورهای مسلمان از طریق تغییر نگرش افراد به طلاق، روابط خویشاوندی، روابط فرازناشویی و غیره است.

در دسته دوم، فضای مجازی فقط پیامد مثبت دارد و باعث افزایش و بهبود شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی در جامعه می‌شود. عبداللهیان و شیخ‌انصاری (۱۳۹۲) به تبیین همبستگی مثبت بین افزایش شدت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و افزایش سرمایه اجتماعی کاربران ایرانی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین افزایش شدت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و سرمایه اجتماعی پیوندبخش و سرمایه اجتماعی نگهدارنده کاربران همبستگی مثبت وجود دارد. دستاورد پژوهش آن‌ها این است که شبکه اجتماعی فیس‌بوک پیوندهای ضعیف را تقویت می‌کند.

ذکایی (۱۳۹۱) در پژوهشی به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که اهمیت و نقش استفاده و تعامل جوانان با شبکه‌های اجتماعی مجازی در فراغت و هویت‌های فراغتی آن‌ها چگونه است؟ وی با تحلیل مصاحبه‌های کیفی با کاربران فعال این شبکه‌ها نتیجه می‌گیرد که شبکه‌های مجازی، با کاستن نسبی اهمیت بخشی از مؤلفه ساختاری هویت و در تعلیق یا در حاشیه قرار دادن شرایط زمینه‌ای آن‌ها، فرصت‌هایی را برای بیان متفاوت سلیقه‌های و روبه‌رویی فراغتی خود در شبکه مجازی فراهم کرده و به همان‌سان، برخی از تجارب جدید را برای آن‌ها گشوده‌اند. کاربران این شبکه‌ها، تقویت مهارت‌های فردی و اجتماعی (ارتباطی)، لذت‌های برآمده از تمرکز و ارتباط

هم‌زمان با افرادی با زمینه‌های مشابه و متفاوت در فضایی چندرسانه‌ای، حذف سلسله‌مراتب و روابط قدرت، جدا شدن از برخی محدودیت‌های بدنی (پوشش، سن)، عدم ضرورت ایفای برخی نقش‌های متعارف در زندگی واقعی، گریز به دنیای پیچیده فانتزی و زیبایی‌سازی شده، جولان دادن تخیل، لذت داشتن هویت‌های چندگانه را از جمله آثار و شرایط مرتبط با تجارب فعالیت‌های شبکه‌ای خود بیان کرده‌اند.

در دسته سوم، فضای مجازی به طور هم‌زمان دارای پیامدها و اثرات مثبت و منفی است. یافته‌های بافقی‌نگار و منادی (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای با عنوان «دنیای دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان یزد در شبکه‌های اجتماعی مجازی: یک پژوهش کیفی»، بیانگر آن است که اندیشه، گفتمان و دنیای نوجوانان را می‌توان از طریق ده مقوله که شامل گفتگو، سپری کردن اوقات فراغت، آگاهی از هنجارهای به روز دنیا، تأثیر همسالان، افزایش ناهنجاری‌های فردی، کاربرد شبکه اجتماعی مجازی در زندگی روزمره، افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی، رشد شخصی و چگونگی ادبیات دانش‌آموزان در این شبکه‌ها مورد بررسی قرار داد. در مجموع می‌توان گفت دانش‌آموزان بنا به دلایل متفاوتی جذب این شبکه‌های اجتماعی مجازی شده‌اند و این شبکه‌ها علاوه بر تسهیل برقراری ارتباط و دسترسی به اطلاعات، جامعه امروزی را دستخوش چالش‌ها و نگرانی‌هایی از جمله چگونگی شکل‌گیری هویت نوجوانان، اندیشه‌ها و موضوع‌های گفتگوی آنان و نوآوری‌های زبانی در بین نوجوانان که موجب دوری از ملی‌گرایی آنان شده است، نموده است.

همچنین یافته‌های عباس‌زاده و عدلی‌پور (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای با عنوان «بازسازی معنایی شبکه‌های اجتماعی موبایلی در زندگی روزمره جوانان ایرانی»، بیانگر آن است که استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایلی پیامدهای اجتماعی و فرهنگی گسترده و بعضاً متناقضی برای جوانان همچون استحاله حجاب و پوشش، فرسایش اعتقادات دینی، تشدید مصرف‌گرایی، فرسایش سرمایه اجتماعی درون‌گروهی (کاهش تعاملات خانوادگی و صلح‌رحم، شکاف نسلی، شکل‌گیری اختلافات جدید بین زن و شوهر)، تسهیل، حفظ و گسترش روابط اجتماعی (افزایش سرمایه اجتماعی) در پی داشته است. صدیق جلال و فتحی (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان «شبکه‌های اجتماعی مجازی و تعهد زوجین»، نشان دادند که بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با اعتماد و تعهد زوجین به یکدیگر، رابطه معنادار معکوسی وجود دارد؛ اما بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و وابستگی زوجین، رابطه معنادار مستقیمی وجود دارد.

در یک جمع‌بندی از تحقیقات پیشین می‌توان بیان کرد که تعداد مطالعات در دسته

اول بیشتر از دو دسته دیگر بود و بعد از آن تعداد مطالعات در دسته سوم بیشتر بود. این نشان می‌دهد که فضای مجازی بیشتر دارای پیامدهای و اثرات منفی یا بینابین (مثبت و منفی)، به‌خصوص در جامعه ایرانی، است. هرچند روش برخی از مطالعات به روش کیفی بود ولی بیشتر مطالعات مرور شده به روش کمی و پیمایشی انجام شدند. به‌طور کلی می‌توان بیان کرد که فضای مجازی در سه حوزه هویت، سبک زندگی و سرمایه اجتماعی تأثیرات قابل توجهی دارد. نتایج پژوهش‌های بالا حاکی از آن است که استفاده از فضای مجازی، هویت شخصی و اجتماعی افراد را متأثر می‌گرداند و در دگرگونی هویت سنتی و پیشین و پذیرش هویت مدرن (همچنین هویت بازاندیشانه و جهانی) نقش ایفا می‌کند. در واقع، استفاده از شبکه اجتماعی عاملی مهم در کاهش تعلق به هویت‌های جمعی مانند هویت خانوادگی و هویت ملی است. همچنین نتایج بیانگر این است که شبکه اجتماعی عاملی تأثیرگذار بر سبک زندگی جوانان ایرانی و باعث تغییرات و تحولات گسترده‌ای در سبک زندگی در زمینه‌هایی چون گذران اوقات فراغت، توجه و گرایش به بدن، نحوه پوشش، شیوه محاوره و سبک بیان، ایجاد شرایط برای برقراری ارتباط با جنس مخالف و کسب توانمندی‌های روز در نگرش به فضای جهانی شده است. اگرچه یافته‌های پژوهش‌های پیشین بیانگر این هستند که شبکه اجتماعی افزایش دهنده سرمایه اجتماعی کاربران خود هستند، اما این فضا بیش از آن که در افزایش یا کاهش روابط اجتماعی تأثیر داشته باشد، با ایجاد تغییراتی در اشکال سنتی تر رابطه اجتماعی، صورت‌های تعامل اجتماعی را تنوع بخشیده است.

چارچوب نظری

در این پژوهش از نظریات پیوند اجتماعی تراویس هیرشی^۱ (۱۹۶۹)، جرم‌شناس آمریکایی و حمایت اجتماعی به‌عنوان چهارچوب نظری استفاده شده است.

پیوند اجتماعی هیرشی: هم‌نویی از نظر هیرشی نتیجه درونی کردن هنجارها و ارزش‌های جامعه و انسجام با گروه‌های اجتماعی است. یک پیوند بین فرد و جامعه ایجاد می‌شود و او را از تخطی از قانون منع می‌کند. نظریه کنترل مدعی است که پیوند قوی یک شخص بیشتر برای هم‌نویی او می‌باشد؛ بنابراین ضعف یا جدایی یک عنصر از دیگر عناصر پیوند اجتماعی احتمال ارتکاب رفتارهای کجروانه را افزایش می‌دهد. تحقیقات فراوانی نشان می‌دهد که پیوند اجتماعی با رفتارهای کجروانه و مصرف مواد رابطه منفی دارد (Ford, 2008).

کنترل اجتماعی و پیوندهای اجتماعی، عناصر ضروری تئوری پیوند اجتماعی هیرشی می‌باشند. پاره‌ای محققان جنبه ساختارگرایانه آن را مورد ملاحظه قرار داده‌اند. آن‌ها می‌گویند هیرشی در پاسخ به این سؤال که چرا مردم از قوانین پیروی می‌کنند و مرتکب انحراف نمی‌شوند، به سراغ عوامل اجتماعی مانند ساختارهای خانواده، آموزش و گروه‌های همسالان^۱ می‌رود (ویلیامز و مک شین، ۱۳۸۳: ۱۹۹). هیرشی معتقد است چهار عنصر اصلی که باعث پیوند فرد و جامعه می‌شود شامل: وابستگی به اجتماع، تعهد، مشغولیت (مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی)، اعتقاد و باور داشتن به قواعد اجتماعی می‌باشد. بنابراین، اگر ضوابط اخلاقی در فرد درونی شده باشند و افراد با جامعه پیوندهای تنگاتنگی داشته باشند، آن‌ها عمده‌گرایش خودشان را به ارتکاب به رفتارهای بزهکارانه محدود می‌کنند. در واقع، این نظریه در پی راه‌هایی است که از طریق آن‌ها با توسعه افراد احتمال بزهکاری را کاهش دهد (Huebner & Betts, 2002: 126). یکی از عناصر چهارگانه نظریه پیوند اجتماعی هیرشی، پیوستگی است. پیوستگی اولین عنصر از عناصر پیوند اجتماعی هیرشی می‌باشد و به‌صورت پیوند احساسی افراد با دیگران مهم مثل خانواده، دوستان و بستگان نزدیک تعریف می‌شود. وجود پیوستگی با خانواده و همسالان و ... با رضایت از زندگی، کسب علم و موفقیت تحصیلی، عزت نفس و آرامش روحی ارتباط معنی‌دار دارد. همچنین نبود پیوستگی با خانواده و همسالان و ... با کجروی افراد و خطر ابتلا به بیماری‌های روانی در درازمدت رابطه معنی‌دار دارد (Ridenour, et al, 2006: 1037).

پیوستگی قوت ارتباط افراد را با نظام اجتماعی مورد قبول جامعه نشان می‌دهد. بیشتر محققان خانواده را مهم‌ترین عامل اجتماعی کردن و کنترل اجتماعی می‌دانند. آن‌ها همچنین پیوند اجتماعی مثبت را یک کارکرد تجربه‌های قبلی، در انواع نظام‌های اجتماعی کردن مثل همسالان، مدرسه و اجتماع در نظر می‌گیرند (Shechory & Laufer, 2008, 456).

نظریه حمایت اجتماعی: در مباحث علمی جامعه‌شناختی، حمایت اجتماعی به دو صورت به کار رفته است. حمایت اجتماعی^۲ در برخی متون به معنای رهیافتی منطقی برای متنبه ساختن افراد مجرم و به‌منظور کاهش وقوع جرم و ممانعت از تکرار آن در جامعه است (عضدانلو، ۱۳۸۸). مفهوم عام‌تر حمایت اجتماعی که در پژوهش حاضر مطرح نظر است، به معنای شکل‌گیری حمایت در شبکه‌های اجتماعی است که فرد را برای

1. Peers

2. Social protection

مواجهه با عوامل استرس‌زا مجهز می‌نماید. شاید بتوان کسل^۱ (۱۹۷۶) و بارنز^۲ (۱۹۵۴) از پیشگامان طرح نقش کارکردی شبکه‌های اجتماعی دانست. دو ستون اصلی این نظریه، حس تعلق و وجود ارتباطات بین فردی در افراد است. نظریات جامعه‌شناسی انحرافات، حمایت اجتماعی، به‌عنوان ضربه‌گیر یا حایل در برابر فشارهای وارد آمده بر فرد عمل می‌کند. «حمایت اجتماعی عبارت از کسب اطلاعات، کمک‌های معمولی، طرح یا توصیه سلامتی، حمایت عاطفی از سوی دیگران مهم^۳، مانند همسر، بستگان، دوستان و نیز تماس‌های اجتماعی با نهادهای مذهبی» (مسعودنیا، ۱۳۸۹: ۹۸، به نقل از تیلور، ۱۹۹۹). حمایت اجتماعی، صورت عملکردی شبکه اجتماعی است اما تمامی روابط اجتماعی، منتج به حمایت اجتماعی نخواهند شد. سه ساخت حمایت اجتماعی عبارت‌اند از: اندازه شبکه اجتماعی، کفایت شبکه اجتماعی و حمایت اجتماعی دریافت شده ادراک شده یا وضع شده (علی‌وردی نیا، ۱۳۸۹: ۲۴). حمایت اجتماعی دریافت شده به ابعاد حمایت هیجانی یا عاطفی^۴، حمایت ابزاری^۵ و حمایت اطلاعاتی^۶ - ارزیابی^۶ تقسیم می‌شود. حمایت عاطفی، در پالایش احساسات و هیجانات منفی فرد نقش دارد. حال آنکه حمایت ابزاری در کمک‌های مالی و مراقبت‌های جسمانی منعکس شده و حمایت ارزیابی پذیر اطلاعاتی، شامل دو زیرمجموعه اطلاعاتی است که در زمینه تنش‌زا به فرد داده می‌شود و حمایت ارزیابی پذیر، این سطح از حمایت شامل کمک به فرد جهت بهتر فهمیدن شرایط استرس‌زاست. باوجود این نوع حمایت، شخص قادر به بسیج توانایی‌ها و راهبردهای مقابله با این شرایط است (مسعودنیا، ۱۳۸۹).

ویلیامز و مک شین (۱۳۹۱) مدعی است که نظریات کنترل اجتماعی بهترین نظریه در تبیین آسیب‌های افراد کم سن و سال است. در نظریه هیرشی ارتکاب جرم وابسته به کیفیت پیوندهای اجتماعی فرد با افراد و نهادی اجتماعی است. هرچه فرد پیوندهای قوی‌تری با دیگران و نهادهای اجتماعی مثل مذهب داشته باشد، احتمال کمتری دارد که درگیر آسیب‌های اجتماعی شود. نظریه حمایت اجتماعی هم مدعی است که هرچه حمایت اجتماعی در افراد بالا باشد و افراد حامیان بیشتری داشته باشند، آسیب‌های اجتماعی کمتری هم خواهند داشت. به تعبیری می‌توان حمایت اجتماعی را یکی از

1. Cassel
2. Barnes
3. Significant others
4. Emotional support
5. Instrumental support
6. Informational & Appraisal

مؤلفه‌های کنترل اجتماعی در نظر گرفت که اگر فرد این مؤلفه را دارا باشد، احتمالاً پیوندهای بیشتری با افراد و جامعه دارد و کمتر درگیر آسیب‌های اجتماعی می‌شود. با توجه به این نظریات می‌توان فرضیات زیر مطرح کرد:

- بین حمایت اجتماعی و آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی در دانش آموزان دختر رابطه وجود دارد.
- بین دینداری و آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی در دانش آموزان دختر رابطه وجود دارد.
- بین کنترل خانواده و آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی در دانش آموزان دختر رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به صورت پیمایشی انجام گرفته و برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش، دانش آموزان دختر متوسطه اول شهر اراک (۲۶ و ۱۶ مدرسه در نواحی اول و دوم) به تعداد ۱۱۶۰۲ بودند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۳۷۱ نفر محاسبه شد که بعد از کنار گذاشتن پرسشنامه‌های ناقص، ۳۶۵ پرسشنامه تحلیل شدند. روش نمونه‌گیری، تصادفی خوشه‌ای است. به این صورت که ابتدا جامعه آماری دانش آموزان دختر متوسطه اول به دو دسته (نواحی یک و دو آموزش و پرورش اراک) تقسیم شدند. برای دسترسی تصادفی به دانش آموزان، ابتدا از هر ناحیه مدرسی را به‌عنوان خوشه (سه مدرسه از ناحیه اول و دو مدرسه از ناحیه دوم) به صورت تصادفی انتخاب و سپس از داخل این مدارس سه کلاس به صورت تصادفی انتخاب شدند.

متغیر آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی: به‌طور کلی آسیب‌ها به هر نوع عمل فردی یا جمعی گفته می‌شود که در راستای اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی یا غیررسمی جامعه محل فعالیت کنشگران قرار نمی‌گیرد و در نتیجه با منع قانونی و یا قبح اخلاقی و اجتماعی روبه‌رو می‌گردد (ستوده، ۱۴۰۰). یکی از آسیب‌هایی که با رشد فناوری‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطاتی رشد پیدا کرده، آسیب‌های خانوادگی مرتبط با فضای مجازی است. برای سنجش این متغیر از پنج گویه مثل «مدت زمان استفاده از فضای مجازی را از خانواده‌ام پنهان می‌کنم»، «دوست ندارم والدینم بدانند از چه برنامه‌هایی استفاده می‌کنم»، «هنگام استفاده از این وسایل اگر اعضای خانواده با

من حرف بزنند، زود از کوره درمی‌روم»، استفاده شد. احصای گویه‌ها ابتدا بدین صورت بود که محقق با توجه به فضای مفهومی آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی و مرور پیشینه مطالعات مرتبط، گویه‌هایی طراحی و تدوین کرد و سپس توسط دو متخصص حوزه علوم اجتماعی مورد تأیید قرار گرفت. گویه‌های این متغیر بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (از هرگز=۱ تا همیشه=۵) طراحی شده است. میزان آلفای کرونباخ این متغیر ۰/۷۶ و در حد مناسب قرار دارد.

حمایت اجتماعی: کوب (۱۹۷۶) حمایت اجتماعی را مجموعه اطلاعاتی تعریف می‌کند که شخص را به این اعتقاد می‌رساند که به یک شبکه‌ی اجتماعی و ارتباطی متعلق است و در آن، مورد توجه و علاقه‌ی دیگران است و از سوی آن‌ها مهم و باارزش تلقی می‌شود (رستگار خالد، ۱۳۸۴). برای سنجش و اندازه‌گیری مفهوم حمایت اجتماعی با توجه به پیشینه تحقیق، از دو بعد حمایت اطلاعاتی و عاطفی و ۸ گویه مثل «من کسی را دارم که به فکر من است»، «کسی هست که رازدار من است»، «من کسی را دارم که مرا درک کند» استفاده شده است. میزان آلفای کرونباخ این متغیر ۰/۸۹ و در حد مناسب قرار دارد.

دینداری: اطلاق لفظ دینداری هنگامی صورت می‌گیرد که مردم یا گروهی از افراد، تمامی یا بخشی از تعالیم و دستورات دینی را پذیرفته باشند. بنابراین می‌توان گفت که دینداری یا تدین عبارت است از التزام فرد به دین مورد قبول خویش. این التزام در مجموعه‌ای از اعتقادات، احساسات و اعمال فردی و جمعی که حول خداوند (امر قدسی) و رابطه ایمانی با او دور می‌زند، سامان می‌پذیرد (طالبان، ۱۳۸۰: ۹). این متغیر با توجه به پیشینه تحقیق، با ۸ گویه درباره اعتقاد به خدا و بهشت و جهنم و انجام برخی اعمال دینی مثل نماز و روزه مورد سنجش قرار گرفته است. گویه‌های این متغیر بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵) طراحی شده است. میزان آلفای کرونباخ این متغیر ۰/۸۵ و در حد مناسب قرار دارد.

کنترل خانواده: یکی از مسئولیت‌های مهم والدین آن است که برای فرزندان خود وظایف، مسئولیت‌ها و محدودیت‌های منطقی را تعیین کند و به آن‌ها تفهیم کند. نظارت بر رفتار فرزندان، مهارت‌های ارتباطی است که والدین متناسب با رشد فرزندان خود به کار می‌برند تا با آنان در مورد نگرانی‌های خود از برخی از رفتارهای آنان صحبت کنند و همچنین از نوع فعالیت‌های آنان آگاه شوند. (معیدفر، حبیب پور کتابی و گنجی، ۱۳۸۶: ۵۵). این متغیر با توجه به پیشینه تحقیق، با سؤالاتی مثل

۱- زمان بندی استفاده از فضای مجازی، ۲- تذکر و تنبیه در هنگام استفاده از فضای مجازی، ۳- موافقت والدین با استفاده از فضای مجازی در بیرون از خانه، ۴- جلوگیری در استفاده از سایت های غیرمجاز عملیاتی شد. پاسخ به این سؤالات در طیف لیکرت از خیلی زیاد=۵ تا خیلی کم = ۱ می باشد. میزان آلفای کرونباخ این متغیر ۰/۵۲ و در حد قابل قبول قرار دارد.

یافته های پژوهش

نتایج نشان می دهد که ۲۹/۸ درصد از افراد پایه هفتم، ۳۱/۸ درصد پایه هشتم و ۳۸/۴ درصد پایه نهم هستند. میانگین سنی افراد ۱۳/۸ سال است. همچنین میانگین درآمد والدین دانش آموزان حدود ۲۴/۴ میلیون تومان است.

جدول ۱ توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب سؤالات متغیر آسیب های خانوادگی فضای مجازی را نشان می دهد. مطابق نتایج این جدول، سؤالات «هنگام استفاده از این وسایل اگر اعضای خانواده با من حرف بزنند، زود از کوره درمی روم» و «از وقتی از این وسایل استفاده می کنم، کمتر با خانواده ام ارتباط کلامی دارم» بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده است. همچنین سؤالات «مدت زمان استفاده از فضای مجازی را از خانواده ام پنهان می کنم» و «استفاده از این وسایل را به روابط خانوادگی ترجیح می دهم» دارای کمترین میانگین است.

جدول ۱. توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب سؤالات متغیر آسیب های خانوادگی فضای مجازی

سؤالات	همیشه	بیشتر اوقات	گاهی اوقات	به ندرت	هرگز	جمع	میانگین	انحراف معیار
هنگام استفاده از وسایل فضای مجازی اگر اعضای خانواده با من حرف بزنند، زود از کوره درمی روم.	۱۳/۲	۱۰/۸	۲۱/۱	۲۱/۳	۳۶/۶	۱۰۰	۲/۴۹	۱/۳۹
از وقتی از این وسایل استفاده می کنم، کمتر با خانواده ام ارتباط کلامی دارم.	۱۱/۵	۱۴/۵	۱۹/۲	۱۷/۶	۳۷/۱	۱۰۰	۲/۴۶	۱/۴
دوست ندارم والدینم بدانند از چه برنامه هایی استفاده می کنم.	۱۸/۸	۹/۵	۱۳/۱	۱۵/۴	۴۶/۲	۱۰۰	۲/۳۳	۱/۵۱

بررسی رابطه حمایت، دینداری و کنترل خانواده با [...]

انحراف معیار	میانگین	جمع	هرگز	به ندرت	گاهی اوقات	بیشتر اوقات	همیشه	سؤالات
۱/۳۸	۲/۰۸	۱۰۰	۵۳/۵	۱۳/۶	۱۴/۴	۸	۱۰/۵	استفاده از این فضا را به روابط خانوادگی ترجیح می‌دهم.
۱/۳۲	۲/۰۶	۱۰۰	۵۲/۵	۱۴/۱	۱۶/۲	۹/۳	۷/۹	مدت استفاده از فضای مجازی را از خانواده‌ام پنهان می‌کنم.

جدول ۲ نشان می‌دهد که بیشترین آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی در افراد در حد کم با ۵۲/۳ درصد می‌باشد. بعدازآن میزان این آسیب در حد متوسط با ۲۹/۳ درصد بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است. میانگین بعد آسیب‌های خانوادگی در حد ۲/۲۵ از ۵ است که این حکایت از این دارد که میزان آسیب‌های خانوادگی در حد کم قرار دارد. میانگین متغیرهای حمایت اجتماعی، دینداری و کنترل خانواده به ترتیب در حد ۳/۴۴، ۳/۶۶ و ۳/۰۸ و در حد متوسط قرار دارد.

جدول ۲. توصیف متغیرهای تحقیق

کنترل خانواده	دینداری		حمایت اجتماعی		آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی		میانگین
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
کم	۶۶	۱۰/۲	۳۷	۲۱/۱	۷۷	۵۲/۳	۱۹۱
متوسط	۲۱۸	۳۸/۳	۱۳۹	۳۲/۶	۱۱۹	۲۹/۳	۱۰۷
زیاد	۸۰	۵۱/۵	۱۸۷	۴۶/۳	۱۶۹	۱۸/۴	۶۷
جمع	۳۶۴	۱۰۰	۳۶۵	۱۰۰	۳۶۵	۱۰۰	۳۶۵
میانگین	۳/۰۸	۳/۶۶	۳/۴۴	۲/۲۵			
انحراف استاندارد	۰/۷۵	۰/۹۵	۱/۱۳	۱/۰۵			

جدول ۳ ضریب همبستگی بین متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد. مطابق این نتایج، متغیر آسیب خانوادگی فضای مجازی با متغیرهای حمایت اجتماعی، دینداری و کنترل خانواده رابطه معکوس و معنادار دارد. بدین معنا که با افزایش متغیرهای حمایت اجتماعی، کنترل خانواده و دینداری، متغیر آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی کاهش می‌یابد.

جدول ۳. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای تحقیق

کنترل خانواده	دینداری	حمایت اجتماعی	آسیب خانوادگی	
			۱	آسیب خانوادگی فضای مجازی
		۱	۰/۲۷ **	حمایت اجتماعی
	۱	۰/۲۱ **	۰/۳۲ **	دینداری
۱	۰/۳۴ **	۰/۱۵ **	۰/۳۰ **	کنترل خانواده

* معناداری کمتر از ۰/۰۵ و ** معناداری کمتر از ۰/۰۱.

جدول ۴ مدل رگرسیونی چند متغیره آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی را نشان می‌دهد. اطلاعات این جدول نشان می‌دهد که همبستگی چندگانه (R) معادل ۴۲ درصد است که گویای این مطلب است که متغیرهای حمایت اجتماعی، دینداری و کنترل خانواده به‌طور هم‌زمان ۴۲ درصد با آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی ارتباط دارند. ضریب تعیین (R^2) نیز ۱۸ درصد محاسبه شده است. به این معنی که حدود ۱۸ درصد از تغییرات آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی توسط متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود. ضرایب تأثیر استاندارد موجود در این جدول نشان می‌دهد که قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های متغیر آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی به ترتیب متغیرهای، دینداری (بتا=۰/۲۱-)، حمایت اجتماعی (بتا=۰/۲۰-) و کنترل خانواده (بتا=۰/۱۹-) می‌باشند. البته با توجه به کم بودن مقدار ضریب تعیین، نرمال بودن نمرات باقیمانده ضرایب رگرسیون با آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بررسی شد و نشان داد که باقی‌مانده‌ها در سطح معناداری ۰/۱۱۲ دارای توزیع نرمال هستند.

جدول ۴. آماره‌های تحلیل رگرسیون چندگانه برای تبیین آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی

متغیرهای مستقل	ضرایب غیراستاندارد	ضرایب استاندارد	مقدار t	سطح معناداری
حمایت اجتماعی	۰/۱۸-	۰/۲۰-	۴/۱۲-	۰/۰۰۰
دینداری	۰/۲۲-	۰/۲۱-	۳/۹۸-	۰/۰۰۰
کنترل خانواده	۰/۲۷-	۰/۱۹-	۳/۸۷-	۰/۰۰۰
خلاصه مدل	Sig=000/0	F=44/26	R2=18/0	R= 42/0

نتیجه‌گیری

هدف از این تحقیق بررسی آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر اراک بوده است. به‌منظور روشن شدن هر چه بیشتر مفاهیم این پژوهش، به بررسی و مطالعه تعداد زیادی از پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج از کشور مبادرت ورزیدیم. از این حیث در این پژوهش به دنبال شناخت علت تفاوت احتمالی این پژوهش‌ها، با تکیه بر مباحث نظری مطرح شده و مطالعه تحقیقات انجام شده مرتبط با موضوع، زوایای نظری کار مورد بررسی قرار گرفت و بر همین اساس فرضیاتی مطرح گردید که در ادامه هر کدام از آن‌ها تحلیل خواهند شد.

یکی از فرضیات تحقیق حکایت از این دارد که بین حمایت اجتماعی با آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر متوسطه اول رابطه وجود دارد که توسط یافته‌های تحقیق مورد تأیید قرار گرفت. رویکرد نظری حمایت اجتماعی در پیوند با همبستگی اجتماعی، سابقه‌ای به قدمت جامعه‌شناسی کلاسیک دارد. دورکیم با طرح مفهوم همبستگی اجتماعی (دورکیم، ۱۳۸۷) به گونه‌ای غیرمستقیم به حمایت اجتماعی به‌عنوان محصولی برآمده از روابط اجتماعی توجه دارد. اگرچه او برای اولین بار بحث تأثیر شبکه روابط اجتماعی و حمایت‌های منتج از این شبکه را در آسیب‌شناسی باب نمود؛ اما حمایت اجتماعی در تحلیل‌های آسیب‌شناختی اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. از نظر ساراسون و دیگران حمایت اجتماعی به‌عنوان میزان برخورداری از محبت، همراهی و توجه اعضای خانواده، دوستان و سایر افراد تعریف شده است. برخی، حمایت‌های اجتماعی را واقعیت اجتماعی و برخی آن را ناشی از ادارک فرد می‌دانند (علی‌پور، ۱۳۸۳). حمایت واقعی عبارت است از نوع و فراوانی تعاملات حمایتی خاص است که فرد در روابط اجتماعی در قالب آن‌ها کمک‌های ابزاری، عاطفی و اطلاعاتی را از دیگران دریافت می‌کند. افراد براساس روابط اجتماعی و نوع پیوندهایی که دارند از منابع حمایتی برای برطرف کردن نیازهایشان استفاده می‌کنند، به طوری که هر اندازه روابط اجتماعی گسترده‌تر باشد میزان دسترسی به منابع حمایتی را بیشتر می‌کند و احتمالاً این منابع حمایت اجتماعی می‌تواند حوادث منفی زندگی را کاهش داده و به‌مثابه چتر دفاعی در مقابل عوامل استرس‌زای زندگی اجتماعی عمل می‌کند؛ و درنهایت در ارتباط با جرم از نظریه ساراسون می‌توان چنین استنباط نمود که حمایت اجتماعی با کاهش ناکامی‌ها و تقویت خودپنداره مثبت احتمال درگیری افراد را در آسیب‌های اجتماعی را کاهش می‌دهد. نتایج این تحقیق در راستای نتایج تحقیقات

قبلی مثل بهروزی و همکاران (۱۳۹۱)، تمنائی فرو و همکاران (۱۳۹۲) قرار دارد. با توجه به تأثیرگذاری منفی حمایت بر آسیب‌های فضای مجازی در دانش آموزان شهر اراک، می‌توان بیان کرد که این متغیر دارای اهمیت برای مدیریت این آسیب‌ها است ولی مشاهدات میدانی محقق حکایت از این دارد که یک درصد قابل توجهی از دانش آموزان متوسط اول شهر اراک این حمایت‌ها را اصلاً ندارند و یا احساس می‌کنند که ندارند. خانواده و همسالان مهم‌ترین منابع حمایتی از نوجوانان هستند ولی اگر به هر دلیلی این منابع اگر برای دانش آموزان شهر اراک در دسترس نبود، منابع دیگر مثل اولیای مدارس باید نقش جایگزین را بازی کنند که تأثیرگذاری حمایت اجتماعی برای مدیریت آسیب‌های فضای مجازی بیشتر از قبل شود.

یکی دیگر از فرضیات تحقیق نشان می‌دهد که بین کنترل والدین با آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی در دانش آموزان دختر متوسطه اول رابطه وجود دارد که نتایج این تحقیق فرضیات مذکور را تأیید می‌کنند. هیرشی معتقد است چهار عنصر اصلی که باعث پیوند فرد و جامعه می‌شود شامل: وابستگی به اجتماع، تعهد، مشغولیت (مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی)، اعتقاد و باور داشتن به قواعد اجتماعی است. بنابراین، اگر ضوابط اخلاقی در فرد درونی شده باشند و افراد با جامعه پیوندهای تنگاتنگی داشته باشند، آن‌ها عمداً گرایش خودشان را به ارتکاب به رفتارهای بزهکارانه محدود می‌کنند. پیوستگی اولین عنصر از عناصر پیوند اجتماعی هیرشی است و به صورت پیوند احساسی افراد با دیگران مهم مثل خانواده، دوستان، مذهب و بستگان نزدیک تعریف می‌شود. پس هرچه پیوستگی فرد با خانواده بالا باشد رفتارهای کجروانه مثل آسیب‌های مرتبط با فضای مجازی آن کمتر است. قابل ذکر است که تحقیقات بسیاری قبل از این رابطه مذکور صدیق جلال و فتحی (۲۰۱۵)، تادپاتریکار و همکارانش (۲۰۲۱) را تأیید کردند. در این باره می‌توان بیان کرد که خانواده در بیشتر جوامع، به خصوص جامعه ایران، مهم‌ترین نهاد اجتماعی کردن فرزندان است و می‌تواند مانع درگیری اعضای خود در آسیب‌های اجتماعی شود ولی نتایج تحقیق و مشاهدات محقق نشان می‌دهد خانواده دانش آموزان در شهر اراک، به خصوص در مناطق کم برخوردار، انسجام لازم را برای تأثیرگذاری و مدیریت رفتارهای دانش آموزان را ندارد. برخی خانواده‌ها به دلایلی مثل طلاق و تک سرپرست بودن و برخی دیگر به دلایلی مثل مشغله زیاد والدین و نیازهای مبرم مالی، توانایی لازم را برای حفظ و حراست از فرزندان برای درگیر نشدن در آسیب‌های اجتماعی مختلف، به خصوص آسیب‌های فضای مجازی، ندارند.

یکی از فرضیات تحقیق حکایت از این دارد که بین دینداری با آسیب‌های خانوادگی فضای مجازی در دانش آموزان دختر متوسطه اول رابطه وجود دارد که نتایج این تحقیق فرضیات مذکور را تأیید می‌کنند. هیرشی مدعی است که وجود پیوستگی با مذهب و ... با رضایت از زندگی، کسب علم و موفقیت تحصیلی، عزت نفس و آرامش روحی ارتباط معنی‌دار دارد. همچنین نبود پیوستگی با مذهب و ... با کجروی افراد و خطر ابتلا به بیماری‌های روانی در درازمدت رابطه معنی‌دار دارد. هیرشی بیان می‌دارد افرادی که پیوندهای قوی‌ای با جامعه دارند کم‌تر متمایل به انحراف از هنجارهای جامعه هستند؛ زیرا آن‌ها هنجارهای جامعه را درونی کرده و مورد قبول قرار داده‌اند. سایرینی که دارای پیوندهای ضعیف با جامعه هستند بیش‌تر متمایل به انحراف از هنجارهای جامعه هستند؛ زیرا آن‌ها هنجارهای فرهنگی و اجتماعی جامعه را درونی نکرده‌اند. پس هرچه پیوستگی فرد بالا باشد رفتارهای کجروانه آن‌ها کمتر است. قابل ذکر است که تحقیقات بسیاری قبل از این رابطه مذکور مثل قاسمی و همکارانش (۱۳۹۲) و گنجی و همکارانش (۱۳۹۴) را تأیید کردند. در این باره می‌توان بیان کرد که مشاهدات میدانی در برخی مدارس و مناطقی که افراد آن دارای پیوندهای بیشتر با مذهب بودند و به اصطلاح دیندارتر بودند، آسیب‌های فضای مجازی کمتر مشاهده می‌شد و این می‌تواند یک مدعا برای تأیید تأثیر منفی دینداری بر آسیب‌های اجتماعی به‌طور کلی و آسیب‌های فضای مجازی به‌طور خاص باشد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Seyed Ahmad Mir Mohamad Tabar <https://orcid.org/0000-0003-0440-7011>

Mojtaba Mohammadi Jalali Farahani <https://orcid.org/0000-0003-4395-0172>

منابع و مأخذ

- احمدی، عزت‌اله، عدلی‌پور، صمد و میرمحمد تبار، سید احمد، ابوترابی، فاطمه (۱۳۹۴). تأثیر شبکه اجتماعی فیس بوک بر ارزش‌های خانوادگی دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر تبریز، توسعه اجتماعی، ۹ (۴)، ۱۰۷-۱۳۴. doi:10.22055/qjsd.2015.11932
- افشار، سیمین، میرمحمد تبار، سید احمد، پیرحیاتی، نرگس و اقبالی، سمیه (۱۳۹۵). شبکه اجتماعی فیس بوک و هویت شخصی مدرن دختران و زنان شهر تهران. پژوهش‌های ارتباطی، ۲۳ (۸۷)، ۱۳۷-۱۵۷. doi:10.22082/cr.2016.23514
- امیری، مجید و موسوی، ستاره (۱۳۹۶). بررسی نقش عوامل خانوادگی در تشدید آسیب‌های فضای مجازی در جامعه اسلامی. مطالعات اخلاقی کاربردی، ۱۳ (۵۰)، ۱۸۵-۲۰۷. doi:10.22081/jare.2018.48938.1116
- بافقی، نگار و منادی، مرتضی (۱۴۰۰). دنیای دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان یزد در شبکه‌های اجتماعی مجازی: یک پژوهش کیفی. جامعه، فرهنگ، رسانه، ۱۰ (۳۸)، ۳۱-۵۱. doi:20.1001.1.38552322.1400.10.38.2.1
- به‌داروند، نرگس (۱۳۹۱). بررسی آسیب‌های نوپدید در نوجوانان استان خوزستان، نخستین کنگره ملی آسیب‌های اجتماعی نوپدید و فضای مجازی، تهران: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- دعاگویان، داود و حبیب‌زاده ملکی، اصحاب (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی عوامل مؤثر بر ارتکاب اعمال منافی عفت جوانان (مطالعه دو گروه جوانان و مجرمین شهرستان تبریز ۱۳۹۱)، دانش انتظامی آذربایجان شرقی، ۳ (۴)، ۲۷-۵۲.
- ذکایی، محمدسعید (۱۳۹۱). فراغت، مصرف و جامعه، تهران: تیسرا.
- ریبعی، علی و محمدزاده یزد، فرشته (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی فضای مجازی، بررسی تأثیر استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان. راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۲ (۶)، ۴۳-۶۰. doi:20.1001.1.22517081.1392.2.1.3.7
- رستگارخالد، امیر (۱۳۸۴). گسترش نقش زنان در جهت حمایت‌های شغلی - خانوادگی. مجله جامعه‌شناسی ایران، ۶ (۴)، ۱۲۶-۱۶۵.
- رسول‌زاده اقدم، صمد؛ میرمحمد تبار، سید احمد؛ افشار، سیمین و عدلی‌پور، صمد (۱۳۹۴). تحلیل جامعه‌شناختی پیامدهای رسانه‌های اجتماعی بر ارزش‌های جوانان ایرانی. راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۵ (۱۷)، ۶۵-۹۴. doi:20.1001.1.22517081.1395.5.3.5.4
- رهبر، نسیمه، نیک قدم حجتی، ساناز و سلیمانی روزبهانی، فاطمه (۱۳۹۴). تعیین عوامل مؤثر بر آسیب‌های فضای مجازی و راهکارهای مقابله با آن، در دانش‌آموزان ایرانی (مطالعه موردی: دانش‌آموزان مقطع متوسطه و پیش‌دانشگاهی مدارس ناحیه ۱ کرج). دومین همایش بین‌المللی مدیریت و فرهنگ توسعه، تهران.
- سپهری، آسیه (۱۳۹۳). تحلیل سبک زندگی جوانان کاربر شبکه اجتماعی فیس بوک، مطالعات جوان و رسانه، ۱۳ (۱)، ۴۰-۱۳.

بررسی رابطه حمایت، دینداری و کنترل خانواده با [...]]

ستوده، هدایت‌الله (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی اجتماعی. تهران. آوای نور.

سیف درخشنده، سعید، عطادخت، اکبر، حاجلو، نادر، میکاییلی، نیلوفر. (۱۴۰۰). مدل‌یابی گرایش دانش‌آموزان به فضای مجازی بر مبنای عوامل فردی، زمینه‌ای و محیطی: ارزیابی پیامدهای روان‌شناختی آن. *مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۸ (۴۴)، ۱۳۵-۱۵۳. doi:10.22111/jeps.2021.6635

شهابی عنبران، بهجت، جعفری، علی، هاشمی، شهناز و سلطانی‌فر، محمد (۱۴۰۲). هویت‌های دوگانه در فضای مجازی- واقعی نوجوانان (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه استان اردبیل). *فصلنامه مطالعات فرهنگ- ارتباطات*، ۲۴ (۶۱)، ۳۳-۶۴. doi:10.22083/jccs.2023.331813.3560

طالبان، محمدرضا (۱۳۸۰)، *دینداری و بزهکاری در بین نوجوانان دانش‌آموز*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

عباس‌زاده، محمد و عدلی‌پور، صمد (۱۳۹۷). بازسازی معنایی شبکه‌های اجتماعی موبایلی در زندگی روزمره جوانان ایرانی، *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۸ (۲۸)، ۴۲۷-۴۵۲.

عبداللهیان، حمید و کرمانی، حسین (۱۳۹۲)، *سنجش سرمایه اجتماعی کاربران ایرانی شبکه اجتماعی فیس‌بوک، تحقیقات فرهنگی ایران*، ۶ (۳)، ۲۶-۱. doi:10.7508/ijcr.2013.23.001

عدلی‌پور، صمد (۱۳۹۱). تحلیل جامعه‌شناختی پیامدهای شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت اجتماعی کاربران جوان شهر اصفهان، *دانشگاه اصفهان*. دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی.

علی‌وردی‌نیا، اکبر، ریاحی، محمداسماعیل و پورحسین، سیده‌زینب (۱۳۸۹). *بررسی رابطه بین حمایت اجتماعی و سلامت روان*. *رفاه اجتماعی*، ۱۰ (۳۹)، ۸۵-۱۲۱.

قاسمی، وحید، میرمحمدتبار، سیداحمد و عدلی‌پور، صمد (۱۳۹۲). تبیین جامعه‌شناختی تأثیر رسانه‌های خارجی بر کجروی فرهنگی دانش‌آموزان دبیرستانی شهر فریدونکنار. *مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی*، ۲ (۳)، ۵۳-۷۸.

گنجی، محمد؛ نیازی، محسن و ملک‌پور شهرکی، علیرضا (۱۳۹۴). *بررسی تأثیر اعتیاد به فناوری‌های نوین ارتباطی بر آزار هم‌گسیختگی خانوادگی در شهر کرد*. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۴ (۱)، ۱۶۷-۱۹۴. doi:10.22059/jisr.2015.55081

محمدی جلالی، مجتبی، میر محمد تبار، سیداحمد، عدلی‌پور، صمد (۱۴۰۲). *مطالعه کیفی آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان شهر اراک*. *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*. پذیرفته شده. doi:10.22067/social.2024.86823.1480

مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری (۱۳۹۵). *نظام مسائل استان مرکزی*. گزارش استانی. تهران.

مسعودنیا، ابراهیم (۱۳۹۸). تأثیر وابستگی به فضای سایبر بر انزوای اجتماعی دانش‌آموزان دبیرستانی. *مسائل اجتماعی ایران*، ۱۰ (۲)، ۲۹۹-۳۲۲. doi:20.1001.1.24766933.1398.10.2.14.8

معیدفر، سعید، حبیب پورگتابی، کرم و گنجی، احمد (۱۳۸۶). *مطالعه پدیده استفاده اعتیادی از اینترنت در بین نوجوانان و جوانان (۲۵-۱۵ سال)*. *شهر تهران*. *مجله جهانی رسانه*، ۱ (۴)، ۱-۲۴.

میرمحمدتبار، سیداحمد (۱۴۰۲). بررسی و تبیین آسیب‌های اجتماعی شهر اراک، طرح پژوهشی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان مرکزی، اراک.

ویلیامز، فرانک؛ و مک شین، ماریلین (۱۳۹۱). نظریه‌های جرم‌شناسی ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران: میزان.

یعقوبی، حسن؛ یوسفی، رحیم و امین‌زاده، محمد (۱۳۹۸). ارتباط فعالیت‌های اجتماعی و ورزش‌های گروهی با میزان اعتیاد به فضای مجازی. مطالعات روان‌شناسی ورزشی، ۸(۲۹)، ۲۰۳-۲۱۸.
doi:10.22089/spsyj.2019.7227.1771

Abbaszadeh, M. and Adlipour, S. (2017). Semantic Restructuring of Mobile Social Networks in Everyday Life of the Iranian Youth. *Culture in Islamic University*, 8(28), 427-452. **[In Persian]**

Abdollahian, H., & Kermani, H. (2013). Measuring Social Capital in Virtual Social Networks; Introducing Workable Indices. *Journal of Iranian Cultural Research*, 6(3), 1-26. doi:10.7508/ijcr.2013.23.001. **[In Persian]**

Adlipour, S. (2012). Sociological analysis of the consequences of virtual social networks on the social identity of young users of Isfahan city, Isfahan University, Faculty of Literature and Humanities, Department of Social Sciences. **[In Persian]**

Afshar, S., Mir-Mohammad-Tabar, S. A., Pirhayati, N., & Iqbali, S. (2016). Facebook and the Modern Personal Identity of Girls and Women in Tehran. *Communication Research*, 23(87), 137-157. doi:10.22082/cr.2016.23514. **[In Persian]**

Ahmadi, E., adlipour, S., mir mohammad tabar, S. A., & aboutorabi, F. (2015). Effect of Facebook Social Network on Family Values of High School Students in the City of Tabriz. *Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development)*, 9(4), 107-134. doi:10.22055/qjds.2015.11932. **[In Persian]**

Akram, W., & Kumar, R. (2017). A study on positive and negative effects of social media on society. *International Journal of Computer Sciences and Engineering*, 5 (10), 351-354.

Amiri, M, & Mousavi, S. (2016). Investigating the role of family factors in aggravating cyberspace harm in Islamic society. *Quarterly Scientific Journal of Applied Ethics Studies*, 13(50), 185-209. doi:10.22081/jare.2018.48938.1116. **[In Persian]**

Behdarvand, N. (2011). Investigation of emerging harms in teenagers of Khuzestan province, the first national congress of emerging social injuries and virtual space, Tehran: Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare. **[In Persian]**

Bryant, J., & Oliver, M. B. (2009). *Media effects: Advances in theory and research*. Routledge.

Cobley, P., & Schulz, P. J. (2013). *Theories and models of communication*. Walter de Gruyter.

Doagoyan, D., & Habibzadehmaleki, A. (2014). A comparative study of factors affecting youth committing licentious exertions (Study of two youth groups and offenders in Tabriz city, 1391). *East police Azarbaijan science*, 3(11), 27-47. **[In Persian]**

Farnicka, M. (2017). Impact of cyberspace on individual safety and group security—a human develop-

mental psychology approach. *Cyberspace: Risks and Benefits for Society, Security and Development*, 21(2). 95-117.

Ford, J. A(2008), Nonmedical Prescription Drug Use Among Adolescents The Influence of Bonds to Family and School, *Youth & Society*,40(3): 336-352.

Ganji, M., Niazi, M., & Malekpoor shahraki, A. (2015). The Role of New Communication Technologies (Internet and Satellite) in the Province of CHahar Mahal and Bakhtiari Family Torn a Part. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 4(1), 167-194. doi:10.22059/jisr.2015.55081. **[In Persian]**

Ghasemi, V, Mir Mohammad Tabar, Ahmad, Adlipour, S(2014). Sociological Explanation of the Effect of Foreign Media on High School Students' Cultural Deviance in Fereydunkenar City. *Social-cultural development studies*, 2 (3) :53-78. **[In Persian]**

Heiberger, G., & Harper, R. (2008). Have you Facebooked Astin lately? Using technology to increase student involvement. *New directions for student services*, 124, 19-35.

Hosseini bafghi, N., & monadi, M. (2021). Yazd high school Students 'world in Virtual Social Networks: Qualitative research. *Society Culture Media*, 10(38), 31-51. doi:20.1001.1.38552322.1400.10.38.2.1 . **[In Persian]**

Huebner, Angela J. and Betts, Sherry C. (2002), Exploring the Utility of Social Control Theory for Youth Development: Issues of Attachment, Involvement, and Gender, *Youth & Society*, 34(2): 123- 145.

Kelleci, M., & Inal, S. (2010). Psychiatric symptoms in adolescents with Internet use: comparison without Internet use. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(2), 191 - 194.

Lai, F. T., & Kwan, J. L. (2017). Socioeconomic influence on adolescent problematic Internet use through school -related psychosocial factors and pattern of Internet use. *Computers in Human Behavior*, 68, 121 -136.

Mahmoudi S, Mazidi Sharafabadi A M, Islami H. (2023). Modeling Social Harms of Adolescents in Virtual Social Networks. *Iranian Evolutionary Educational Psychology*. 5(1), 182-191.

Masoudniae E. (2020). Impact of Cyberspace Dependency on Social Isolation among High School Students. *Social Problems of Iran*. 10(2), 299-322. doi:20.1001.1.24766933.1398.10.2.14.8. **[In Persian]**

Mir Mohammad Tabar, A. (2023), investigation and explanation of social harms in the city of Arak, research project, General Department of Culture and Islamic Guidance of Markazi Province, Arak. **[In Persian]**

Moedfar, S. Habibpour Getabi, K. & Ganji, A. (2007). Study of the Phenomenon of Addictive Use of the Internet among Adolescents and Young People (15-25 Years) in Tehran. *World Journal of Media*, 1(4), 1-24. **[In Persian]**

Mohammadi jalali farahani, M., Mir Mohamad Tabar, S. A., & Adlipour, S. (2024). Qualitative study of cyberspace harms in students of Arak city. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, Accepted. doi:10.22067/social.2024.86823.1480. **[In Persian]**

Presidential Strategic Research Center (2015). Markazi province problem system. Provincial report. Tehran. **[In Persian]**

- Rabiei, A. Mohammadzadeh Yazd, F. (2012). Pathology of cyberspace, investigating the effect of internet use on students' social isolation. *Socio-cultural strategy*, 2(6), 43-60. doi:20.1001.1.22517081.1392.2.1.3.7. **[In Persian]**
- Rahbar, N, Nik Kadam Hojjati, S, Soleimani Rozbahani, F. (2014). Determining the factors affecting cyberspace harms and strategies to deal with them in Iranian students (case study: secondary and pre-university students of Karaj district 1 schools). The second international conference on management and development culture, Tehran. **[In Persian]**
- Rahman, K. A., & Zhang, D. (2017). Globalization and family values: Eroding trends. *International Journal of Social and Administrative Sciences, Asian Economic and Social Society*, 2(2), 63-74.
- Rastegar Khaled, A. (2005). Expanding the Role of Women in Career-Family Support. *Iranian Journal of Sociology*, 6(4), 126-165. **[In Persian]**
- Rasulzade Aghdam, S., Afshar, S., Adlipour, S., & Mirmohamdtabar, S. A. (2016). Analyzing the Relationship of Social Capital and Lifestyle with the Tendency to Childbearing (Case Study: Students of Azarbaijan Shahid Madani University). *Socio-Cultural Strategy*, 5(3), 107-135. doi:20.1001.1.22517081.1395.5.3.5.4. **[In Persian]**
- Riahi M E, Aliverdina A, Pourhossein Z. (2011). Relationship between Social Support and Mental Health. *Refah journal*. 10(39), 85-121. **[In Persian]**
- Ridenour, T, Greenberg, M, Cook, E. (2006), Structure and validity of people in my life: A self-report measure of attachment in late childhood, *Journal Youth Adolescence*, 35(6):1037-1053.
- Sedghijalal, A., Fathi, S. (2015). The virtual social networks and couples' commitment, *International Journal of Social Sciences*, 5 (3), 51-60.
- Seif Derakhshandeh, S., Atadokht, A., Hajloo, N., & Mikaeili, N. (2021). Modeling students' tendency to cyberspace based on individual, contextual and environmental factors: Assessing its psychological consequences. *Journal of Educational Psychology Studies*, 18(44), 153-135. doi:10.22111/jeps.2021.6635. **[In Persian]**
- Sepehri, A. (2014). An analysis of the lifestyle of young Facebook users, *Youth and Media Studies*, 13(1), 13-40. **[In Persian]**
- Shahabi anbaran, B., jafari, A., Hashemi, S., & Soltanifar, M. (2023). Adolescents' Dual Identities in Cyber-Real space (Case Study: Secondary School Students in Ardabil Province). *Journal of Culture-Communication Studies*, 24(61), 33-64. doi:10.22083/jccs.2023.331813.3560. **[In Persian]**
- Shechory, M. & Laufer, A. (2008), Social Control Theory and the Connection With Ideological Offenders Among Israeli Youth During the Gaza Disengagement Period, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 52(4): 454-473.
- Smahel, D., Brown, B. B., & Blinka, L. (2012). Associations between online friendship and Internet addiction among adolescents and emerging adults. *Developmental psychology*, 48(2), 381.
- Sotoudeh, H. (2001). *Social Pathology*. Tehran. Avayenor. **[In Persian]**
- Tadpatrikar, A., Sharma, M. K., & Viswanath, S. S. (2021). Influence of technology usage on family com-

بررسی رابطه حمایت، دینداری و کنترل خانواده با [...]]

munication patterns and functioning: A systematic review. *Asian Journal of Psychiatry*, 58, 102595.

Taliban, M. (2001), *Religiosity and Delinquency among Adolescent Students*, Tehran: Culture, Art and Communication Research Institute of the Ministry of Culture and Islamic Guidance. **[In Persian]**

Williams, F. & McShane, M. (2011). *Criminological theories*, translated by Hamid Reza Malek Mohammadi, Tehran: Mizan. **[In Persian]**

Yaghoubi, H., yousefi, R., & Aminzadeh, M. (2019). The Relationship between Social Activities and Group Sports with the Rate of Addiction to Cyberspace. *Sport Psychology Studies*, 8(29), 203-218. doi:10.22089/spsyj.2019.7227.1771. **[In Persian]**

Zokai, Mohammad Saeed (2012), *Leisure, Consumption and Society*, Tehran: Tisa. **[In Persian]**

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

